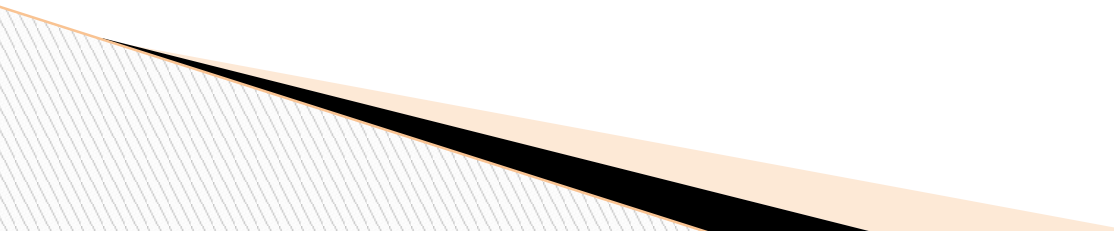

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ**

**Лекція №4
“Ринок праці в економічній системі ”**

Київ 2016

План

- ▣ 1. Поняття ринку праці. Взаємозв'язок ринку праці з ринком товарів і ринком капіталів.
  - ▣ 2. Складові елементи ринку праці: попит, пропозиція (ринок робочих місць), ціна робочої сили. Особливості товару «робоча сила».
  - ▣ 3. Функції ринку праці.
  - ▣ 4. Сегментація ринку праці.
  - ▣ 5. Інфраструктура ринку праці.
  - ▣ 6. Особливості формування ринку праці в Україні.
-

1. Поняття ринку праці. Взаємозв'язок ринку праці з ринком товарів і ринком капіталів.

Ринок праці — це передусім система суспільних відносин, пов'язаних із купівлею і продажем товару «робоча сила». Крім того, ринок праці є сферою працевлаштування, формування попиту й пропозиції на робочу силу. Його можна трактувати і як механізм, що забезпечує узгодження ціни та умов праці між роботодавцями і найманими працівниками.

Особливість ринку праці полягає в тому, що він охоплює не тільки сферу обігу товару «робоча сила», а й сферу виробництва, де найманий працівник працює. Відносини, що тут виникають, зачіпають важливі соціально-економічні проблеми, а тому потребують особливої уваги з боку держави.

По-перше, ринок розпочинається з придбання робочої сили і засобів виробництва (інвестиційних ресурсів). Без цих елементів продуктивних сил, без їхнього об'єднання за допомогою капіталу не може розвиватися виробництво. По-друге, ринкова система і, зокрема, ринок праці не можуть ефективно функціонувати без ринку освітніх послуг, ринку житла, ринку інформації, ринку духовних благ і ринку робочих місць. Кожен з типів ринків формується як одна з найважливіших органічних ланок ринкової системи. Однак він може функціонувати лише у взаємозв'язку з іншими типами ринків, які певною мірою реагують на ситуацію, що складається в економіці держави. Порушення, дисбаланс у будь-якому з ринків за "ланцюжком" передається всім іншим.

Аналіз ролі та значення ринку праці дає підстави стверджувати, що цей вид ринку є самостійною комплексною системою в ринковій економіці, водночас функціонально пов'язаною з ринком товарів і послуг, ринком капіталу, ринками житла, інформації, освітніх послуг та духовних благ, ринком робочих місць і, з одного боку, безпосередньо залежною від зазначених ринків, а з іншого — такою, що впливає на їх формування.

Ринок праці як частина ринкової структури забезпечує рух товарів і послуг, спрямовуючи та вилучаючи ресурси з галузей господарства країни чи регіону відповідно до руху капіталів і товарів. Проте основні засади формування ринку праці ґрунтуються на умовах його виникнення.

Саме тому, з погляду макроекономічних підходів, ринок праці можна трактувати як:

- форму взаємозв'язку між найманими робітниками і власниками капіталу та засобів виробництва;
- систему економічних відносин, які виникають у процесі відтворення робочої сили;
- сферу формування попиту і пропозиції робочої сили;
- середовище накопичення, відтворення, реновації, використання людського капіталу;

2. Складові елементи ринку праці: попит, пропозиція (ринок робочих місць), ціна робочої сили. Особливості товару «робоча сила».

До елементів, за допомогою яких функціонує ринок праці прийнято відносити: товар — він виступає у формі робочої сили; ціна, яка виступає у формі заробітної плати; попит, який визначає потребу країни, галузі, регіону, фірми в робочій силі; пропозиція, тобто чисельність і структура наявних трудових ресурсів. Позитивним у визначенні є врахування товару як елементу ринку праці, що визначає необхідність його якісного визначення.

Попит на ринку праці — платоспроможна потреба суспільства в робочій силі. За своїм економічним змістом попит характеризує обсяг і структуру загальної потреби на робочу силу, яка забезпечена реальними робочими місцями, фондом оплати праці й життєвих благ. Він активно впливає на відтворювальні зв'язки економічної системи, формуючи властиву для не організацію зайнятості на ринку праці. Попит на ринку праці визначається обсягом і структурою виробництва, рівнем продуктивності праці, ціною робочої сили, кон'юнктурою ринків капіталів, товарів, послуг та правовими нормами, визначається кількістю та якістю робочих місць, які існують в економіці та функціонують або потребують заповнення. При цьому розрізняють ефективний попит який визначається кількістю економічно доцільних робочих місць, і сукупний попит що включає також зайняті працівниками, але неефективні місця.

Пропозиція на ринку праці — це контингент працездатного населення, яке пропонує свою робочу силу в обмін на життєві цінності. На пропозицію на ринку праці впливає демографічна ситуація, характер і зміст праці, інтенсивність вивільнення робоча сили, ефективність функціонування системи підготовки і перепідготовки працівників, система оплати праці.

Кон'юнктура ринку праці — це співвідношення попиту та пропозиції всіх складових структури ринку праці, що залежить від: стану економіки (піднесення чи спад); галузевої структури господарства; рівня розвитку технічної бази, добробуту (рівень доходів населення, в тому числі подушний); розвитку ринку товарів, послуг, житла, цінних паперів; стану соціальної і виробничої інфраструктури; ступеня розвитку багатокладності економіки; розвитку інтеграційних зв'язків (галузевих і територіальних); демографічних, етнічних, соціальних, політичних, екологічних та інших факторів.

Ціною робочої сили є вартість товару "робоча сила", що виражена в грошовій формі, тобто в грошах. У реальних відносинах між найманим працівником і капіталістом ціна робочої сили виступає у формі заробітної плати. Тому заробітна плата, з одного боку, є ціною, тобто перетвореною формою вартості товару робоча сила, а з іншого - економічним відношенням між найманим працівником і капіталістом у сфері обігу (купівлі-продажу) товару "робоча сила".

Особливості товару "робоча сила"

1. Продається, як правило, у кредит.
2. Продається на певний строк.
3. В момент продажу робоча сила, як будь-який інший товар, не відокремлюється від її власника - самого робітника.

3. Функції ринку праці.

Ринок праці виконує ряд функцій:

- організація зустрічі роботодавців і найманих працівників;
- забезпечення конкуренції на ринку праці як між роботодавцями, так і найманими працівниками;
- установлення рівноважних ставок заробітної плати;
- розв'язання питань зайнятості населення;
- здійснення соціальної підтримки безробітних шляхом перерозподілу робочої сили між галузями і сферами виробництва і забезпечення роботою незайнятого населення.

4. Сегментація ринку праці.

Сегментація ринку праці - це розподіл, розбивання ринку робочої сили на окремі групи за певними критеріями, залежно від поставленої мети вивчення, аналізу чи управління.

1. Загальне сегментування ринку:

- *первинний* – об'єднує «престижні» види робіт і характеризується стабільністю зайнятості, високим рівнем оплати праці, можливістю професійного росту;
- *вторинний* – об'єднує «непрестижні» види робіт, характеризується високою плінністю, нестабільною зайнятістю, низької оплатою праці, безперспективністю службовців.

2. За територіальним (географічним) принципом:

- внутрішній – місцевий, регіональний, національний;
- зовнішній – транснаціональний і світовий;

3. За професійно-кваліфікаційним принципом:

- робочих кадрів (працівники переважно фізичної праці), наприклад, ринок верстатників, зокрема токарів, шліфувальників;
- спеціалістів і керівників (працівників переважно нефізичної праці).

4. За ланками суспільного виробництва:

- внутрішньофірмовий, тобто ринок праці підприємства, фірми, установи;
- галузевий;
- національний (збігається з однойменним типом ринку за територіальною ознакою);

5. За кількісним співвідношенням покупців і продавців товару «робоча сила»:

- монополією;
- олігополією;
- поліполією;

6. За умовами конкуренції:

- необмеженої конкуренції (повної конкуренції, вільний ринок);
- обмеженої конкуренції (неповної конкуренції").

Кожному з типів ринків притаманний свій механізм ціноутворення залежно від співвідношення попиту і пропозиції.

5. Інфраструктура ринку праці.

Інфраструктура ринку праці — це сукупність об'єктів, що забезпечують функціонування ринку праці, сприяють ефективній зайнятості, регулюють відносини між роботодавцями і працівниками (суб'єктами ринку праці) з приводу оплати праці, вирішення трудових конфліктів, управління міграційними процесами в державі.

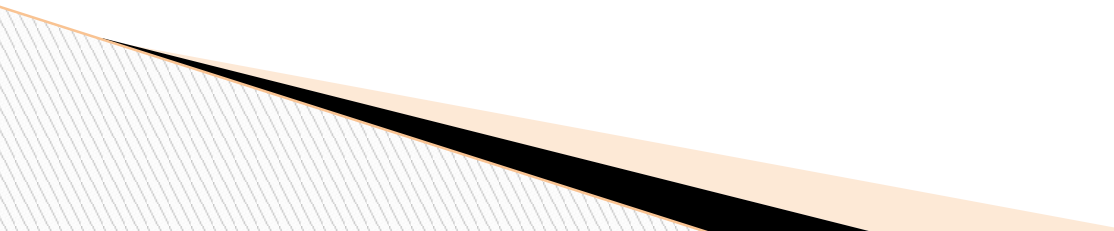
До організацій та установ, що забезпечують функціонування ринку праці, належать:

- державні органи управління ринком праці на національному, регіональному та місцевому рівнях;
- недержавні заклади сприяння зайнятості;
  - організації роботодавців;
  - громадські організації;
  - інститути соціального партнерства.

6. Особливості формування ринку праці в Україні.

Український ринок праці має свої особливості. Йдеться про ті з них, що виявились упродовж 90-х років ХХ ст. Акцентування уваги саме на цьому періоді зумовлене тим, що раніше в Україні існувала інша економічна система. Передусім, необхідно згадати про те, що у спадщину від командно-адміністративної системи СРСР наша держава отримала неефективну економіку у стані кризи, що розпочалася задовго до здобуття незалежності. Наприклад, середньорічні темпи приросту ВВП в Україні у 1961-1965 рр. становили 6,9%, у 1971-1975 - 5,6%, а у 1981-1985 - 3,3%. У 1986-1990 рр. цей показник навіть без урахування зміни цін становив 1,9%. Загалом упродовж 1961-1990 рр. середньорічні темпи приросту ВВП і національного доходу знизилися утричі.

Україна ж після розпаду СРСР отримала економіку, у якій зайнятість у сфері послуг була на 20-40% меншою, а у сільському господарстві у 3-6 разів та промисловості у 1,5-2,0 рази вищою, ніж відповідні показники у розвинутих країнах світу. Таке співвідношення між різними секторами зайнятості було зумовлене пануванням марксистської доктрини, що передбачала необхідність випереджувального розвитку засобів виробництва порівняно з предметами.

Дякую за увагу!

